

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Autor: mgr Małgorzata Skawińska

Temat rozprawy: „Przestępstwo nadużycia zaufania na tle włoskiego przestępstwa *infedeltà patrimoniale*”

Promotor: Prof. zw. dr hab. Andrzej Zoll

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest problematyka odpowiedzialności karnej za przestępstwo określane w literaturze przedmiotu mianem „nadużycia zaufania”, „karalną niegospodarnością” czy też „niegospodarnością menedżera”. Jak wskazuje tytuł pracy, za przedmiot badań i rozważań naukowych przyjęte zostały regulacje karne typizujące przestępstwo nadużycia zaufania w polskim prawie karnym oraz przestępstwo *infedeltà patrimoniale* w systemie włoskim.

Głównym celem rozprawy jest przeprowadzenie dogmatycznej analizy art. 296 k.k. Typ czynu zabronionego uregulowany w art. 296 k.k., dostarcza bowiem niezliczonej ilości problemów interpretacyjnych, a największe kontrowersje wydaje się wywoływać kwestia o elementarnym znaczeniu, tj. określenie pola karalności, ujmowanego przez niektórych przedstawicieli doktryny prawa karnego wąsko, przez innych znacznie szerzej. Analiza znamion włoskiego przestępstwa *infedeltà patrimoniale* nie stanowi celu samego w sobie, ale służyć ma jako środek prowadzący do konkretnego, bardziej praktycznego celu, którym jest poszukiwanie rozwiązań przedstawionych w niniejszej rozprawie problemów zaszyfrowanych wątpliwości.

Rozprawa doktorska dzieli się na cztery rozdziały oraz liczne podrozdziały. Pracę rozpoczyna rozdział poświęcony historycznemu wprowadzeniu, w ramach którego przeprowadzona została analiza przepisów będących poprzednikami art. 296 k.k. na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r.¹, Kodeksu karnego z 1969 r.² oraz Ustawy o ochronie obrotu gospodarczego z 1994 r.³. W dalszej części pracy przedstawiona została geneza regulacji z art. 296 § 1 a k.k., wprowadzonej do Kodeksu karnego z 1997 r. Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴. Przytoczone zostały towarzyszące tej nowelizacji projekty zmian, wypowiedzi doktryny oraz wybrane głosy w dyskusji nad zmianą przepisu art. 585 k.s.h., który również został poddany szczegółowej analizie. Dla przedstawienia pełnego tła historycznego typu czynu zabronionego określonego w art. 296 § 1 a k.k. sięgnięto do art. 300 oraz art. 482 Kodeksu handlowego⁵, typizujących przestępstwa działania na szkodę spółki, odpowiednio na szkodę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej. W tej części pracy przedstawione zostały poglądy

¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1932, nr 60, poz. 571 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz. U. 1969, nr 13, poz. 94 z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. 1994, nr 126, poz. 615 z późn. zm.).

⁴ Dz. U. 2011, nr 133, poz. 767.

⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. - Kodeks handlowy (Dz. U. 1934, nr 57, poz. 502 ze zm.).

ówczesnej doktryny oraz istniejące tak w orzecznictwie jak w piśmiennictwie kontrowersje i rozbieżności.

Rozdział I zamyka geneza włoskiego przestępstwa *infedeltà patrimoniale* i *ratio legis* wprowadzenia do włoskiego kodeksu cywilnego - dekretem z mocą ustawy nr 61 z dnia 11 kwietnia 2002 r. - art. 2634, mającego być urzeczywistnieniem postulatów włoskiej doktryny, wysuwanych już w latach trzydziestych ubiegłego stulecia⁶. Przedstawiona została ścieżka legislacyjna, jaką włoska regulacja musiała przebyć przez kolejne dziesięciolecia. Omówione zostały projekty aktów prawnych, również tych, które choć nie znalazły odzwierciedlenia w treści uchwalonego ostatecznie przepisu art. 2634 w.k.c., to nie sposób było odmówić im przymiotu wysokiej wartości z uwagi na poczynione na ich gruncie rozważania.

Rozdział II poświęcony został rozważaniom na temat gospodarczego charakteru polskiego przestępstwa nadużycia zaufania. We włoskim prawie karnym, z uwagi na szczególnie sposób typizacji oraz na usytuowanie przestępstwa *infedeltà patrimoniale* w kodeksie cywilnym, a dokładniej w Tytule poświęconym przepisom karnym dotyczącym spółek handlowych, konsorcjów i innych jednostek prywatnych, jego charakter jako przestępstwa gospodarczego nie budzi większych wątpliwości ani we włoskiej doktrynie ani w orzecznictwie tamtejszych sądów. W polskim prawie karnym pole karalności, a więc i zakres ochrony - w porównaniu z odpowiedzialnością karną przewidzianą we włoskim systemie - zostały ujęte znacznie szerzej. W pracy podjęta została próba wykazania, że ochrona karnoprawna statuowana przepisem art. 296 k.k. obejmuje interesy wszystkich uczestników obrotu gospodarczego, zarówno uczestników profesjonalnych jak i nieprofesjonalnych, zgodnie z przyjętym w niniejszej dysertacji założeniem, że osoby nieprowadzące działalności gospodarczej nie mogą *a limine* zostać pozbawione karnoprawnej ochrony statuowanej przepisem art. 296 k.k. Prezentowane stanowisko nie pozbawia natomiast gospodarczego charakteru przestępstwa nadużycia zaufania, dlatego też poszczególne podrozdziały poświęcone zostały omówieniu siatki pojęciowej, na którą składają się następujące wyrażenia: „obrót gospodarczy”, „przestępstwo gospodarcze”, „prawo karne gospodarcze” oraz „przestępczość gospodarcza”.

Centralną część dysertacji stanowi Rozdział III, który został poświęcony analizie ustawowych znamion typów czynów zabronionych z art. 296 k.k. na tle rozwiązań przyjętych przez włoskiego prawodawcę w art. 2634 w.k.c. Szczegółowej analizie została poddana problematyka przedmiotu ochrony zarówno na gruncie polskiej jak i włoskiej regulacji, wzbogacona pojawiającymi się w doktrynie i orzecznictwie obydwu systemów wątpliwościami i kontrowersjami, a przede wszystkim występującymi na gruncie tych systemów prawnych różnicami. W dalszej części, poświęcono miejsca tematyce kręgu podmiotów omawianych przestępstw jako przestępstw indywidualnych, konfrontując ze sobą przyjęte w poszczególnych systemach prawnych formuły opisu podmiotu czynu zabronionego. Następnie, omówione zostały znamiona strony przedmiotowej oraz podmiotowej typów czynów zabronionych

⁶ Codice civile, Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262 (Gazzetta Ufficiale Repubblica Italiana 4 aprile 1942, n. 79 z późn. zm.). Por. art. 2634.

określonych w art. 296 k.k., ze wskazaniem wybranych poglądów wyrażonych na gruncie włoskiej regulacji. Analizie poddano obowiązujące w polskim porządku prawnym zarówno nadużycia zaufania odnoszące się do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, jak i w stosunku do podmiotów nieprofesjonalnych, pokrzywdzonych przez sprawcę czynu realizującego znamiona nadużycia zaufania.

Rozprawę doktorską zamyka Rozdział IV, poświęcony zagadnieniom reakcji karnoprawnej za przestępstwa nadużycia zaufania oraz *infedeltà patrimoniale*. Podjęto próbę przedstawienia karnoprawnej analizy w sposób umożliwiający uwydatnienie pewnych podobieństw i różnic pomiędzy omawianymi regulacjami, z perspektywy rozwiązań przyjętych przez krajowych prawodawców, w szczególności w zakresie ustawowego zagrożenia karą. W dalszej części pracy, poruszona została tematyka trybu ścigania oraz występujące na gruncie obu systemów problemy, w tym w zakresie osób uprawnionych do złożenia wniosku o ściganie. Ostatnia część Rozdziału IV poświęcona została tematyce klauzul niekaralności, ze szczególną uwagą dla rozwiązania przewidzianego na gruncie włoskiej regulacji, a stanowiącego podstawę wyłączenia odpowiedzialności karnej sprawcy w przypadku wyrządzenia szkody majątkowej spółce należącej do grupy kapitałowej, jeżeli została ona zrekompensowana przez odpowiednią korzyść w ramach grupy⁷. Choć w polskiej regulacji brak jest odpowiednika włoskiej klauzuli niekaralności z art. 2634 ust. 3 w.k.c., to okazuje się, że problem prawnokarnej oceny sytuacji, w jakiej znajduje się sprawca działający na szkodę spółki, będącej jednocześnie częścią holdingu, został dostrzeżony również w naszej doktrynie.

Pomimo przedstawienia licznych postulatów *de lege ferenda*, nie został przewidziany w pracy odrębny rozdział o takim tytule. Formułowanie takich postulatów stanowiło bowiem logiczne następstwo prowadzonych wywodów, co przesądziło o ich umiejscowieniu w określonych miejscach w rozprawie. Najważniejsze postulaty pod adresem ustawodawcy zostały jednakże powtórzone wśród tez końcowych zamykających dysertację. W niniejszym opracowaniu starałam się również zasygnalizować te problemy, które sama napotykałam w swojej praktyce, podejmując próbę ich rozwiązania. Niektóre z nich stały się przedmiotem pogłębionej analizy, pozostałe zostały jedynie zasygnalizowane, albowiem wymagają bardziej pogłębionych studiów.

Kluczowe słowa: „przestępstwo nadużycia zaufania”, „karalna niegospodarność”, „niegospodarność menedżera”, „przestępstwo bezszkodowej niegospodarności”, „*infedeltà patrimoniale*”.

Magdalena Skarwińska

⁷ Por. art. 2634 ust. 3 w.k.c.: „In ogni caso non è ingiusto il profitto della società collegata o del gruppo, se compensato da vantaggi, conseguiti o fondatamente prevedibili, derivanti dal collegamento o dall'appartenenza al gruppo”. (Gazzetta Ufficiale del 4 aprile 1942, n. 79 z późn. zm.).